

Den svære kunst og den lette

Lene Nordin anmelder Erik Clausens Manden i Månen og Jesper Høms Take it easy

Manden i månen

Vil du høre hvad Nietzsche skriver om kærligheden, spørger en subsistensløs den netop løsladte Johannes. De sidder på hver sin jernseng på en herbergssovesal. Det er de første venlige ord Johannes hører i sin nyrehvervede og skræmmende frihed, og han læner sig forventningsfuldt frem. Den anden løfter en gammel, indbundet bog op og vender den opslået mod Johannes, så han selv kan se – de pornobilleder, der er lagt ind i den.

Vittigheden er plat, men situationen er det ikke. Og det er i det hele taget det fine ved *Manden i månen*. Erik Clausens nye film er folkelig, fordi Clausen selv er en folkelig kunster. Vittigheden udgør en ganske kort sekvens i filmens begyndelse. Den er fortalt med en i positiv forstand indforstået, solidarisk holdning til sine personer. Den grovkornede humor er en del af folkeviddet, og er med i filmen af dén grund. Vittigheden er knapt serveret, uden dvælende reaktionsbilleder eller andet fyld. Tematisk fungerer den

dobbelt – den fortæller noget om, hvor svært det er at komme i kontakt med andre mennesker, og den spiller på modsætningen mellem en filosofisk og en vulgær udlægning af kærligheden, og peger heri frem imod filmens centrale tema om kærlighedens væsen og vilkår. I sig selv er episoden ikke noget særligt. Men den er karakteristisk for filmen – og god – fordi den er dramaturgisk funktionel, og fordi den opleves som sand.

Manden i månen er en typisk Clausen'sk film. Men den har også noget nyt.

Det typiske er dens blanding af hverdagsrealisme, almindelige menneskers historie, gøgl og billige brandere, set gennem et socialistisk – og i grunden romantisk – temperament. Det nye er en alvorlig, indtrængende grundtone, en ekspressivt malende billedstil og en filmkunstnerisk ambitiøs og bevidst holdning til den historie, der fortælleres.

Historien er Johannes'. Kærligheden har været hans problem. Af alt for stærk kærlighed har han slået sin kone ihjel, af den grund har han mistet sin datter, og nu skal han, efter at have siddet i fængsel i mange

år, følelsesmæssigt, socialt og praktisk i kontakt igen med »det, de kalder friheden«. Et sted at bo (det bliver hos en tyrkisk familie), et arbejde (det bliver som gryde-opvasker i en varieté), nogle mennesker at kende og høre sammen med (det bliver hovedsagelig tyrken, som ikke taler dansk).

Gøglerlivet, som naturligt var i forgrunden i roadmoven *Cirkus Casablanca* fra 1981, fungerer her som malerisk baggrund for den stiltfærdige månemand: mens Johannes sidder oppe bag en kulissemåne af gult glas og får besked på at holde sig væk fra sin datter, snurrer en ildjonglerende dame rundt over varietéens scene, ophængt i sit hår. Hverdagsrealismen går hånd i hånd med de groteske indfald.

Den almenmenneskelige historie, som vi har set drejet ind under krimi-folkekomedien i *Felix* (1982) og i psykologisk følsom retning i *Rocking Silvers* beretning om gamle venskaber og ungdoms drømme (1983), har i *Manden i månen* fået et grelt-dramatisk neonpræg, ikke surrealistisk eller sciencefiction-agtigt, snarere superrealistisk. Det er i

slægt med universer som Ridley Scotts *Blade Runner* og Jean-Jacques Beneix' *Månen i rendestenen*, men holder sig effektivt inden for det sandsynliges og genkendeliges rammer. Man sidder og svinger mellem en fornemmelse af at ja, sådan er det, og ja, sådan vil det blive, hvis ikke vi... Morten Bruus' fotografiering og Leif Sylvesters scenografi er flot, både funktionel og selvstændig i dialogen mellem de få ord, Johannes har at sige, og den verden – vist i billeder – han skal være en del af. Erik Clausen har i forbindelse med premieren sagt, at han ville fortælle i billeder. Og bortset fra et par enkelte steder – en kvalmende fiskeøjekarrusel i kapellet og en serie malplacerede og stilbrydende wiper på Farø-broen – er det lykkedes at føre denne billedfortælling igennem, så den tiltrækker sig opmærksomhed, uden demonstrativt at pege på sig selv.

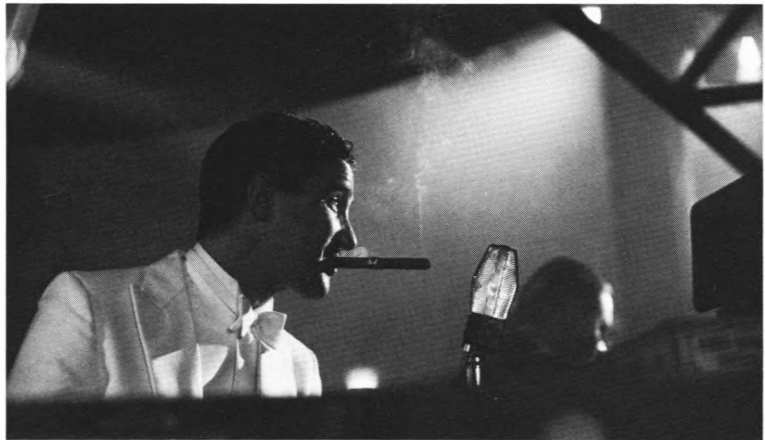
På mange måder minder *Manden i månen* om Wim Wenders' *Paris, Texas*. Begge handler om den ensomme, ordløse mand, der kommer tilbage til en verden, han engang har tilhørt, men dengang ikke var i stand til at leve i. Begge mænd har elsket deres koner for lidenskabeligt besiddende, de har været så jaloux, at de har måttet destruere kærligheden. Begge har lært af bruddet, ensomheden og kontaktløsheden med den normale dagligdag. Begge har et barn, de har svigtet, og som de nu må tage vare på. Selv i Johannes' besøg hos en luder er der i brugen af spejlbilledet klare fællestræk. Det gør ikke *Manden i månen* til en mindre, eller mindre personlig film. Den er stadig helt klart Clausens egen film. Hans replik til borgelighedens herskende systemer og love, der ikke tager hensyn til den enkelte, og da slet ikke hvis han befinder sig tæt ved bunden, kender vi så godt, men den er blevet beskere – og mere bevægende.

Tonen har aldrig været vredladent aggressiv. Det ligger i de foregående films stil mere at vise det uretfærdige og socialt skæve, for så med et sundt humør at fremhæve de positive, gode løsninger, venskabet, familiens sammenhold, kærligheden. Det har den fordel, at man oplever dem som sympatiske, sande i kritikken, opløftende i følelsen. Uanset politisk ståsted, vil jeg tro. Ulempen har ind imellem været en tendens til at kamme over i socialist-romantiske visioner, som virker gammeldags og ikke rigtig frugtbar, mere komedie end mening. Sådan var det f.eks. i *Rocking Silvers* slutning, hvor den lille familie og de gamle venner stod last og brast og brød ud i sang. *Manden i månen* fastholder med sin alvor de sociale anklager og perspektiver. Billedsiden fortætter og forstærker historien om Johannes, så den ikke kun bliver individuel og personlig, men også almen og socialt engageret.

Og det er denne socialt engagerede billedberetning, som står bedst i filmen. Det giver god mening at skelne mellem to måder at se og opleve filmen på. Ser man den som en psykologisk historie, hvor vi lever os ind i Johannes' person og liv, fungerer den ikke rigtig. Så virker den omstændelig i fortællertempo og for stiliseret i replikken, ubehjælpelig som simpelt hen. Skuespillerne snakker ikke rigtig sammen og de kan ikke sige replikker. Men filmen vil også mere end spille på den

personlige identifikation, som vi er vant til at opleve film igennem. Den er i højere grad et samtidsbillede, hvori Johannes' nøgne situation bruges til at sige noget typisk, nemlig til at beskrive, hvordan det står til med menneskeligheden i vores velfærdssamfund. – Og det er helt klart ikke hos den øvrighed, som er ansat til at varetage vores ve og vel, denne menneskelighed skal søges. Clausen har øre for undertrykkelsen i små dagligdags situationer: »Når du har siddet inde så længe, må du vel også trænge til noget«, siger luderen til Johannes. »Nå ja, det var jo kun en rutinemæssig forespørgsel«, siger kriminalbetjenten efter groft at have forulempet Johannes ved at mistænke ham for yderligere mord.

Som socialt engageret billedfortælling er *Manden i månen* et personligt, med omhu engageret og inden for sine egne rammer afstemt værk, i den forstand altså en kunstnerisk film. I det lys er den individuelle historie om, hvad det er for en mand, der plud-

Take it easy

Da Jesper Høm for sytten år siden, i 1969, lavede sin første spillefilm *Smil Emil*, vakte den opsigt. På en vis måde var det, som da Ribbjergs og Kjærulff-Schmidts *Weekend* i 1962 brød med konventionerne for, hvad man siger og gør i danske film. Nogle var begejstrede, resten var foragede. Ingen var ligeglade. Jesper Høms Emil handlede om en yngre generation, ungdomsoprøret, men brød også med en række konventioner – såvel for film som for borgelig opførsel. Den var lavet i sin generations sprog og livsstil, i et slentrende vi-tager-det-som-det-kommer-filmsprog. I *Smil Emil* flippede de bare rundt.

I *Take it easy*, Jesper Høms anden film, og anden ungdomsfilm, flipper de faktisk også rundt. Men præmisserne er nogle helt andre. Handlingen foregår umiddelbart efter befrielsen i 1945. Hovedpersonen er den 17-årige Herbert (Nikolaj Egelund), en glad dreng uden skrupler. Han pjækker fra privatskolen, driver sortbørshandel med sin mors arvesølv og omsætter hendes Steinway til et perlemorsbelagt trommesæt. Hans tilholdssted er München-kroen, hans idol Leo Mathiesen. Filmen bygger på Høms egne oplevelser, og han skulle jo nok vide, hvad der er ægte. Men det virker bare ikke. Og det er ikke kun, fordi 1945-ungdommen har 1945-problemer og vilkår, men taler som og

selig en dag slår sin kone ihjel, interessant nok. Og Clausens overordentlig fine bud er, at det ikke er nogen særlig mand, eller af nogen særlig, ekstraordinært forbryderisk grund. Filmpolitisk kan den tjene som et glimrende, konkret eksempel på, hvad det er Filminstitutts opgave at støtte, og også på, hvor vigtigt det er at sikre filmskaberne mulighed for at lave flere film, de kan blive bedre af det. Også forårets anden nye danske film viser hvor vigtigt kontinuitet i arbejdet må være.

Manden i månen

Danmark 1986. Film-Cooperativet Danmark 1983 ApS, Det danske Filminstitut (Peter Poulsen), Metronome Prod. (Tivi Magnusson), C.C. Cosmos Cph. P-leder: Per Årman. Instr. + Manus: Erik Clausen. Foto: Morten Bruus. Klip: Ghita Beckendorff. Musik: Robert Broberg. P-design: Leif Sylvester Petersen.

Medv.: Peter Thiel (Johannes), Catherine Poul Jupont (Maria Bianca), Yavuzer Cetinka (Tyrken), Christina Bengtsson (Christina, Johannes' datter), Kim Jansson, Berthe Quistgaard, Erik Truxa. Længde: 93 min. Udl: Warner & Metronome. Prem: 7.3.1986.

opfører sig som 1985-teenagere. Det er selvfølgelig en del af det. Men værre er at manuskriptet og dramaturgien ikke fungerer godt nok. Herberts historie interesserer ikke rigtig, billederne når ikke ret langt ud over lærredet. Mange gode kræfter, der ikke giver genklang. Ironisk nok er noget af det mest vellykkede i filmen en lille absurd gæstperformance af Astrid Henning-Jensen, der som ekscentrisk ældre dame med sin stok kapper hovederne af to rosenplanter.

I anmeldersproget tror jeg nok, *Take it easy* hedder en bagatel. Det ligger der flere ting i. Det betyder først og fremmest, at det er en ganske sympatisk film. Man går ikke glip af nogen stor oplevelse, hvis man ikke ser den, men man bliver heller ikke direkte generet, hvis man gør. Filmen er ikke en kommerciel fidus (selvom der måske nok er skelet lidt), og heller ikke noget makværk. Det er bare en ganske lille film. Ikke noget særligt. Taget for let.

Take it easy

Danmark 1986. Crone Film, Det danske Filminstitut (Peter Poulsen). P-leder: Nina Crone. Instr. + Manus: Jesper Høm. Foto: Peter Klitgaard. Klip: Anders Refn. Musik: Leo Mathiesen numre arr. af Kenny Drew og Kasper Winding, sunget af Eddie Skoller. P-design: Søren Krag Sørensen. Medv.: Nikolaj Egelund (Herbert), Martin Elley (Allan), Eddie Skoller (Leo Mathiesen), Maurice Weddington (Captain Joey), Helle Hertz (Mama, Fru Høfft), Nadia Kløvedal Reich (Anita), Stig Hoffmeyer (Købmand Olsen), Ole Ernst (Antikvitethandler Vedel). Længde: 100 min. Udl: Warner & Metronome. Prem: 21.3.86.